

לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

פרשת בראשית - שבת מברכים

חידושי תורה ושאלות מ - א' ועד ת' על **פרשת השבוע** ועניינא דיומא מהמפרשים מדרשים וכד'

התשובות מסודרות לפי סדר **א-ב**

בפרשה 146 פסוקים = חמה ולבנה

בפרשה מצוות עשה אחת (ספר החינוך)

מולד חודש מרחשוון יהיה בליל ראשון בשעה 18, 33 דקות ו 1 חלקים.

ראש חודש מרחשוון יחול ביום ראשון ולמחרתו ביום שני הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה .

שבת בראשית היא השבת האחרונה של חודש תשרי הבאה לאחר שמיני עצרת ושמחת תורה והיא השבת מברכים של חודש מרחשוון.

שבת בראשית, הטילה את חותמה על השבתות כולן. שבתה זו הותירה רושם של אמונה בה' ובעובדה שהקב"ה יצר את העולם.

כל השבתות הינן המשך של שבת זו. רבי דוד טברסקי, האדמו"ר מטולנה, גילה כי שבת בראשית היא זו הכוללת את כל שבתות השנה. מסיבה זו נחשבת

שמירת שבת זו כ'שתי שבתות', עליהם אמרו חז"ל כי אם בני ישראל שומרים אותן מיד נגאלים. וה'צמח צדק' כותב כי כל מה שיקרה עם האדם במשך

השנה - תלוי בהתנהגותו בשבת בראשית.

מזל חודש מרחשוון הוא מזל עקרב - מפני שבחודש מרחשוון העולם צמא למים כעקרב.

רמז למזל עקרב, כי הצדיק נקרא עקרב (משנה אבות ב י) 'עקיפתן עקיפת עקרב'. וראשי התיבות של **עקרב** הוא 'עושים באימה רצון קונם',

כי חודש מרחשוון הוא לאחר חודש תשרי בו עבדו הצדיקים את ה' ברוב מצוות ובכוחם להשפיע ישועות לישראל.

בראשית ברא א-להים את השמים ואת הארץ (בראשית א א)

איתא במדרש - **'כל השביעיין חביבין לעולם'**. **למעולן** - השביעי חביב: שמים ושמי השמים ורקיע ושחקים, זבול ומעון וערבות. וכתוב (תהלים סח, ה)

סלו לרכב בערבות בן-ה שמו. בארצות - שביעית חביבה: ארץ, אדמה, ארקא, גיא, ציה, נשיה, תבל. וכתוב (שם ט, ט) **והוא ישפט תבל בצדק ידיו**

לאמים במישרים. בדורות - שביעית חביב: אדם, שת, אנוש, קינן, מהללאל, ירד, חנוך. וכתוב (בראשית ה, כד) **וינתהלף חנוך את ה-א-להים. באבות** -

שביעי חביב: אברהם, יצחק ויעקב, לוי, קהת, עמרם, משה. וכתוב (שמות יט ג) **ומשה עלה אל ה-א-להים. בבנים** השביעי חביב: שנאמר (דברי הימים א ב,

ט): **דניד (הוא) השבעי. במלכים** השביעי חביב: שאול, איש בשת, דוד, שלמה, רחבעם, אביה, אסא. וכתוב (דברי הימים ב יד, י): **ויקרא אסא אל**

י-הנה א-להיו. בשנים שביעי חביב: שנאמר (שמות כג, יא): **והשביעית תשמטנה ונטשתה. בשמיטין** שביעי חביב: שנאמר (ויקרא כה, י): **וקדשתם את שנת**

החמישים שנה. בימים שביעי חביב: שנאמר (בראשית ב, ג): **ויברך א-להים את יום השביעי. בחדשים** שביעי חביב: שנאמר (ויקרא כג, כד): **בחודש**

השביעי פאחד להודש. (מ"ר - ויקרא-סדר-פרשה כט)

בפסוק של **בראשית** יש ז' תיבות, כנגד ז' ימי השבוע, וז' שנים בשמיטה, וז' שמיטין ביובל, וז' רקיעים, וז' ארצות, וז' ימים וז' משרתים: שבתאי, צדק,

מאדים, חמה נוגה, כוכב, לבנה. וכנגדם אמר דוד (תהלים קיט קסד) **שבע ביום הללתיך. ולכך תיקנו** "יהא שמיה רבא מברך לעלם לעלמי עלמיא", שהם ז'

תיבות, ואומרים אותו ז' פעמים ביום. ויש בפסוק **בראשית** כ"ח אותיות, וכן ב"יהא שמיה רבא". וכן בפסוק **ויברך א-להים את כל הדברים האלה**

לאמר (שמות כ א) יש בו ז' תיבות וכ"ח אותיות. זהו שאמרו ז"ל: כל העונה אמן יהא שמיה רבא בכל כחו, נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית,

וכאילו קיבל תורה בהר סיני. וכנגד זה אמר שלמה ז' פסוקים שיש בהם כ"ח עיתים, זהו **מ'עַת לְלִדְת'** עד **'עַת שְׁלוֹם'** (קהלת ג ב - ה). והם כנגד ז' ימי

השבוע שיש בהם כ"ח עיתים משתנים: מבוקר עד חצי היום - אחד, מחצי היום עד הלילה - ב', מתחילת הלילה עד חצי הלילה - ג', מחצי הלילה עד

הבוקר - ד', וכן בכל יום, הרי כ"ח עיתים. (בעה"ט בראשית א א)

הטעם שלא מתחילים את התורה בראש השנה וגם לא בשבת שאחריו

בראשית ר"ת - ראש תשרי בריאת אדם שטן יקטרג. וכן ר"ת - אל יתחילו תורה בריש שתא, כדי שלא ידע השטן שהיום ראש השנה. (מליצי אש)

שש המידות החשובות ביותר לאדם הם - ר"ת **בראשית**: בטחון רצון אהבה שתיקה יראה תורה. (הגר"א)

ויאמר א-להים תדשא הארץ דשא (א יא) **דשא** ר"ת דין, שלום, אמת. שלושת הדברים הללו הם ישובו של עולם, יסוד האנושי ותנאי קיומו, בלעדיהם

חרב איש ברעהו. (בעל הלבושים)

ויהי **ערב ויהי בקר יום חמישי** (א כג) חמישי אותיות משיח לפי שביים חמישי נבראו העופות ולימות המשיח נאמר **יעלו אבר פגשרים** (ישעיה מ לא)

וכן אותיות **ישמח**. ככתוב **אור צדיקים ישמח** ונר רשעים ידעף. (משלי יג ט). כל נרות המצווה נרמזים במילת **ישמח** - יום טוב, שבת, מילה, חנוכה.

וזש"ה **ערכתיו נר למשיחי** (תהלים קלב יז) (רבינו אפרים)

י-הנה חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר. (ישעיה מב כא - הפטרה)

מאחר שכל כך חביבין לפניו, שכל אחד שקול כמשה ואלהיו. מפני מה הגלם בין האומות. למרק עוונם להצדיקם ליום הדין. וכן הוא אומר (משלי ג יב)

פי את אשר יאהב י-הוה יוכיח. ולבד משיעבוד מלכויות הגדיל להם תורה שיהיו עוסקין בה. ועל ידי עוסקו בה יחזיקו אותם ליום הדין. רבי שמעון בר

אבא בשם רבי יוחנן אמר: ד' דברים הראה הקב"ה לאברהם אבינו, גיהנם, מלכויות, מתן תורה ובית המקדש. אמר לו כל זמן שבניך עוסקין בשמים

ניצולין משתים, מדינה של גיהנם ומשעבוד מלכויות. כלומר באחת משתים מה שאתה רוצה שירדו בניך או בגיהנם או במלכויות. רבי חנינא בר פפא

אמר - אברהם בחר לו את המלכויות. הדא הוא דכתיב (דברים לב ל) **אם לא פי צורם מקרבם** זה אברהם **וי-הנה הסגירם** שהסכים על ידו. (מהר"י קרא)

שאלות

- א. מי נולד ולא מת, לא נולד ומת.
- ב. ויקרא א-להים לאור יום ולחשך קרא לילה ויהי ערב ויהי בקר יום אחד. (א ה) מהו הטעם ש-לחשך קרא לילה .
- ג. בראשית ברא א-להים את השמים ואת הארץ. (בראשית א א) מה הטעם שלא נאמר בבריאת היום הראשון 'בראשית אמר א-להים יהי שמים וארץ' כמו שנזכרה לשון אמירה במלאכת שאר הימים .
- ד. אין להם חלק לעולם הבא , ואין עומדים בדין לעוה"ב שאחר תחיית המתים.
- ה. ויעש י-הוה א-להים לאדם ולאשתו פתנות עור וילבשם. (בראשית ג כא) איתא במדרש בתורתו של רבי מאיר כתיב פתנות אור (באל"ף) . מהו דווקא בתורתו של רבי מאיר .
- ו. בפרשתנו לומדים שאין מברכים על הנר במוצאי שבת עד שיאותר לאור .
- ז. ונתרא האשה פי טוב העץ למאכל וכי תאנה הוא לעינים ונחמד העץ להשפיל ונתקח מפריו ונתאכל ונתתן גם לאישה עמה ויאכל. (בראשית ג ו) איתא במדרש (ילקו"ש) שחטה ענבים ונתנה לו. אמרה לו: מה אתה סבור שאני מתה וחוה אחרת נבראת לך? י"א אתרוג היה , וי"א חיטה היה . מה היתה ההווה אמינא של אדם הראשון שאכל ממה שחוה הגישה לו כנגד ציווי מפורש של הקב"ה .
- ח. ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלה ממנו מות תמות. (בראשית ב ז) לכאורה כדי לחייב בעונש צריך התראה, דקו"ל אין עונשין אלא אם כן מזהירין , צריך שיתרו בו ושישיב אע"פ כן . איך נענש אדם הראשון ולא מצינו שהיתה התראה .
- ח. ויולד נח את שם את חם ואת יפת. (בראשית ו לב) שם היה הקטן שבכולם , מדוע מזכירו ראשון .
- ט. ויעש א-להים את חמת הארץ למינה ואת הבהמה למינה ואת כל רמש האדמה למינה ופרא א-להים כי טוב. (א כה) מה הטעם שנאמר כי טוב על אף שישנם בעלי חיים טורפים ומזיקים זה לזה ולבני האדם , ואין בני אדם נהנים מהם וכן השקצים והרמשים .
- י. ושם הנהר השני גיחון הוא הסובב את כל ארץ כוש. ושם הנהר השלישי חדקל הוא ההלף קדמת אשור ונהר הרביעי הוא פרת. (בראשית ב יג-יד) . מה שמו המקורי של הנהר הרביעי פרת. מדוע השתנה שמו . מדוע אצל השאר כתוב ושם הנהר ואצל בפרת כתוב והנהר הרביעי .
- כ. עץ פרי עשה פרי למינו (בראשית א יא) פרש"י - שיהא טעם העץ כטעם הפרי. תנו רבנן פרי עץ הדר (ויקרא כג מ) - עץ שטעם עזו ופריו שווה הוי אומר זה אתרוג (סוכה לה) . איתא במשנה (סוכה ד ט) וְלִמְנַסֵּף אֲמָרִים לוֹ : הַגִּבֵּה יָדָךְ כְּדֵי שֶׁנִּרְאֶה אִם תִּתֵּן מִים בְּסִפְלִי , לְפִי שְׂדוּקִים אֵין מוֹדִים בְּנִסּוּךְ הַמַּיִם שְׁפַעַם אַחַת נִסֵּף צְדוּקֵי אֶחָד אֵת הַמַּיִם עַל גְּבֵי רִגְלָיו וְרִגְמוּהוּ כֹּל הַעֵם בְּאֶתְרוּגֵיהֶן. לכאורה כיצד לא חשו לכבוד מצוות האתרוג ורגמוהו. לעתיד לבוא כשיבא המשיח יתרפאו כולם חוץ מהנחש עליו נאמר וְעַפְרָר תֹּאכַל כֹּל יְמֵי חַיָּהָ. (ג יד) מי חוץ מהנחש לא יתרפא לעולם .
- ל. ונח מצא חן בעיני י-הוה. אלה תולדות נח נח (בראשית ו ח-ט) . נח ניצל מהמבול ונכפלו בו אותיות גאולה . חמש אותיות נכפלו בא'-ב' וכולן לשון גאולה .
- נ. ויאמר א-להים יהי מארת ברקיע השמים להבדיל בין היום ובין הלילה (א יד) מדוע בפסוק זה נאמר מארת בכתב חסר – ללא וי"ו , ואילו בפסוק (א טו) וקיו למארות ברקיע השמים להאיר על הארץ ויהי כן. נאמר בכתב מלא מארות .
- ס. הראשונות הנה באו ותדששות אני מגיד בטרם תצמחנה אשמיע אתכם. (ישעיה מב ט) על איזה נבואות ראשונות שכבר באו מדבר הנביא.
- ע. הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב. (בראשית ג טו) איתא בגמרא (בבא בתרא טו) . אמר ריש לקיש הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המוות . לכאורה אדם ששונא את חבריו וכל רצונו להפסיד את חבריו , בוודאי לא יטריח את עצמו להפסיד לחבירו שווה פרוטה , אלא רצונו להפסיד את חבריו הרבה ממון עד שיעשה עני ורש . ואילו היצר הרע אינו מוותר לאדם אפילו על עבירות קלות שבקלות.
- פ. ויצר י-הוה א-להים מן האדמה כל חית השדה ואת כל עוף השמים ויבא אל האדם לראות מה יקרא לו וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו. (בראשית ב ט) איתא במדרש העביר הקב"ה לפניו כל הבהמות והחיות וקרא להן שמות ואמר לזה נאה לקרותו אריה ולזה נאה לקרותו חמור ולזה סוס וכן כל דבר ודבר, והנה בזה נתפרסמה חכמתו הגדולה כמו שהיה בצלם א-להים ומעשה ידי הש"י. (רבינו בחיי) לכאורה מדוע בפסוק לא מוזכר בהמה, רק חיה ועוף .
- צ. והאדם ידע את חנה אשתו ונתהר ותלד את קין (בראשית ד א). מדוע אצל הבל ושת לא כתיב ונתהר, שנאמר ונתסף ללדת את אחיו את הבל (ד ב) וכן אצל שת נאמר וידע אדם עוד את אשתו ותלד בן ותקרא את שמו שת (ד כה) ואילו אצל אשת קין כתיב וידע קין את אשתו ונתהר ותלד את חנוך .
- ק. ויאמר א-להים יהי אור ויהי אור. (א ג) מה הטעם שלא נאמר ויהי כן כמו שנאמר בשאר הימים .
- ק. איתא במדרש - שמנחתו של קין מפרי האדמה היתה זרע פשתן, ומנחתו של הבל היתה מבכורות צאנו ומחלביהן כבשים שלא נגזזו לצמר, ולכן אמר הקב"ה אינו בדין שיתערב מנחת החוטא עם מנחת הזכאי ואפילו באריגת הבגד , כיון שהתערובת צמר ופשתים הביאו חורבן לעולם שעל ידי המנחה הזו הרג קין את הבל לפיכך אסרה לחברם ביחד שאז הדבר גרם לפירוד (תנחומא בראשית אות ט, וכן בפרקי דר"א פרק כא) . דבר אל בני ישראל ואמרתם אלהים ועשו להם ציצת על כנפי בגדיהם לזרתם ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת. (במדבר טו לה) פרש"י - כנגד וְאֵשָׂא אֶתְכֶם עַל כַּנְפֵי נְשָׂרִים (שמות יט ד) על ארבע כנפות ולא בעלת שלש ולא בעלת חמש כנגד ד' לשונות של גאולה שנאמרו במצרים (שמות ו ו-ז) "והוצאתי", "והצלתני", "וְנִצַּלְתִּי", "וְנִלְקַחְתִּי". ושמונה חוטים שבה כנגד שמונה ימים ששהו ישראל משיצאו מצרים עד שאמרו שירה על הים. הרי את השירה על הים אמרו בשביעי של פסח , מדוע כתב רש"י כנגד שמונה ימים . כמו כן מדוע בציצית מותר ללבוש כלאים ?
- ר. בראשית ברא אל-הים את השמים ואת הארץ. (א א) פרש"י - אין המקרא הזה אומר אלא דרשני, כמו שדרשוהו רבותינו ז"ל בשביל התורה שנקראת (משלי ח' כ"ב) ראשית דרכו , ובשביל ישראל שנקראו (ירמיה ב' ג') ראשית תבואתה . איתא במדרש (ב"ר פ"א) בזכות שלושה דברים נברא העולם: בזכות חלה, בזכות מעשרות, ובזכות ביכורים. בראשית ברא א-להים – אין ראשית אלא חלה, שנאמר (במדבר טו כ): ראשית ערסתכם. ואין ראשית אלא מעשרות, שנאמר (דברים יח ד): ראשית דגנך. ואין ראשית אלא ביכורים, שנאמר (שמות כג ט): ראשית בכורי ארמתך. ועוד אמרו (שם): בזכות משה, שנאמר (דברים לג כא): "ויפרא ראשית לו". (רמב"ן) . איזו מצווה נוספת מן התורה נקראת ראשית ומדוע לא מנו אותה על הפסוק בראשית ברא אל-הים .
- ש. ויתהלך חנוך את הא-להים ואינו פי לקח אתו א-להים. (בראשית ה כד). למה לקח את חנוך יותר מכל הצדיקים שת מתושלה נח אברהם ואחרים .
- ת. וְאֶחָת תּוֹבֵל קִין נְעֻמָּה. (בראשית ד כב) איתא במדרש אמר רבי אבא בר כהנא : נעמה אשתו של נח הייתה, למה היו קורין אותה נעמה? שהיו מעשיה נעימים. (ב"ר כג ג) באיזה גיל היתה נעמה בת חנוך בשעה שנח לקחה לאישה .
- ת. סך הכל מניין האיברים באיש ובאישה . רמזו בפסוק פרו ורבו ומלאו את המים בפמים וקעוף ירב בְּאָרְץ. (בראשית א כב)

